

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**A labdarúgó tehetség kibontakoztatását befolyásoló
pszichológiai tényezők vizsgálata**

Orosz Róbert

Témavezetők: Dr. Balogh László
Dr. Máth János

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2009.

TARTALOM

1. AZ ÉRTEKEZÉS CÉLKITŰZÉSEI, A TÉMA KÖRÜLHATÁROLÁSA	3
2. AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK VÁZOLÁSA	5
3. AZ EREDMÉNYEK TÉZISSZERŰ FELSOROLÁSA	7
3.1. A sporttehetség integratív szemlélete	7
3.2. Az intraperszonális tényezők szerepe a labdarúgó tehetség kibontakoztatásában	8
3.3. Az interperszonális tényezők szerepe a labdarúgó tehetség kibontakoztatásában	9
3.4. A pszichológiai vizsgálóeljárások szerepe a labdarúgó tehetség azonosításában	11
FELHASZNÁLT IRODALOM	12
A SZERZŐNEK AZ ÉRTEKEZÉS TÁRGYÁBÓL MEGJELENT PUBLIKÁCIÓI	13

1. AZ ÉRTEKEZÉS CÉLKITŰZÉSEI, A TÉMA KÖRÜLHATÁROLÁSA

Szegedi szerint (Internet 1.) az az általános vélekedés, hogy „a magyar foci színvonala egyre süllyed”, közel egyidős a sportág hazai történetével. Egyrészt tehát a magyar foci „temetése” nem új keletű jelenség, másrészt azonban bizonyos objektív mutatók (például a válogatott elmaradása a világtornáktól vagy a klubcsapatok nemzetközi szereplése) mégis azt jelzik, hogy az utóbbi évtizedekben a hazai labdarúgás nemzetközi szinten meglehetősen eredménytelen. Vincze (2008, 2.o.) utal arra a másik, honi labdarúgásra vonatkozó közvélekedésre, hogy „a sportág hanyatlását csak az utánpótlás fejlesztésével lehet megállítani”. Ha a sportpszichológiában gyakori technikaként alkalmazott pozitív átkeretezéssel átfordítjuk, e mondatot úgy is mondhatnánk, hogy: a sportág felemelkedését az utánpótlás fejlesztésével minden bizonnyal elő lehet segíteni.

Értekezésünk célkitűzései elsődlegesen arra irányultak, hogy a magyar labdarúgásnak az utóbbi években az utánpótlás nevelés terén beindult pozitív folyamatait tudományosan megalapozott eredményekkel tovább tudjuk segíteni. Ennek érdekében a labdarúgó tehetség kibontakoztatásának háttérében álló pszichológiai tényezők tanulmányozását tűztük ki célul. Kiindulási pontunk szerint ugyanis e tényezők elválaszthatatlan kapcsolatban vannak a labdarúgó tehetség kiteljesedését befolyásoló egyéb (fizikai, családi, társas környezeti, társadalmi) tényezőkkel, s kölcsönösen hatnak egymás működésére. Kutatásunk fő célja tehát az volt, hogy a hazai utánpótlás labdarúgók vizsgálatának eredményeit, az ezekből leszűrt gyakorlati következtetéseket, javaslatokat a szakemberek vissza tudják forgatni a képzésbe, fejlesztésbe, hozzájárulva ezzel a labdarúgó tehetséggondozáshoz és a magyar labdarúgás további fejlődéséhez. A vizsgálatokat nyomon követésre terveztük. Ezáltal azt várjuk, hogy későbbiekben objektív képet kaphatunk a jelenlegi eredmények és a majdani beválás összefüggéseiről is.

A kutatás másodlagos célkitűzése általában véve a sporttehetség kibontakoztatásával kapcsolatos. Ebből a szempontból arra voltunk kíváncsiak, hogy a sportpszichológiai kutatásokban nagy elemszámúnak tekinthető mintán végzett vizsgálatok eredményei közvetett úton támogathatják-e a sporttehetség-fejlesztés integratív személetét. Ehhez fűződő előzetes elvárásunk az volt, hogy a tehetségvélemények háttérében több tényező meg fog jelenni. Tehát azok a játékosok, akiket a legtehetségesebbnek tartanak mind az affektív, mind a kognitív, mind a társas szintű tényezők mentén elkülöníthetőek lesznek a legkevésbé tehetségesnek tartottaktól.

A labdarúgó tehetség kibontakoztatását befolyásoló pszichológiai tényezők tanulmányozásához a sportpszichológia diszciplináját hívtuk segítségül. A modern sportpszichológia egyik központi érdeklődési területe az a kérdéskör, hogy a személyiség pszichés funkciói és tulajdonságai hogyan befolyásolják a sikeres teljesítmény elérését (Nagykálldi, 2002). A sportpszichológia elméletében és gyakorlatában kiválóan integrálódnak különböző pszichológiai nézőpontok (például kognitív nézőpont, humanisztikus nézőpont), illetve területek (például a fejlődéslélektan, a személyiséglélektan, a szociálpszichológia). A sportpszichológiai kutatások bizonyítják, hogy a kiemelkedő sportteljesítmény eléréséhez (így a sporttehetség kiteljesítéséhez) a professzionális sport terén mára nélkülözhetetlen a testi képességeken túlmutató tényezők figyelembevétele és fejlesztése (Aidman – Schofield, 2004; Williams – Krane, 2001).

Kutatásunk szemléleti háttérének megalapozásához a legjelentősebb fejlődés és tehetségmodellek áttekintése révén a labdarúgó tehetség fogalmát integratív megközelítésbe helyeztük. E megközelítésben a széles spektrumú általános tehetségmodelleket (Czeizel, 2004; Gagné, 1999), továbbá a specifikus labdarúgó tehetség koncepciókat transzperszonális, illetve rendszerszemléletbe ágyaztuk. Az integratív megközelítés lényegi megállapításai közül itt a következőket emeljük ki:

- Az egyéni fejlődés az önmegvalósítás irányába tart. Az önmegvalósítást úgy definiálhatjuk, mint az egyénben rejlő lehetőségek kiteljesítését. A tehetséget felfoghatjuk a személyiség olyan potenciális lehetőségének, amely kiteljesedésre vár. A tehetségfejlesztés célja ebben az összefüggésben, az egyénben rejlő képességek, lehetőségek kiteljesítésének segítése lehet. A sporttehetség-gondozás így tágabb értelemben az önmegvalósítást támogató tényezők erősítését s egyben a gátló tényezők kiküszöbölését is jelentheti.
- Az egyéni fejlődés multidimenzionális, több tényező által meghatározott, párhuzamosan több szinten zajló folyamat, mely tényezők és szintek kölcsönhatásait szükséges a fejlesztésben figyelembe vennünk. A fejlődésben, az egyénben rejlő lehetőségek kiteljesítésében fontos szerepet játszhatnak intraperszonális, interperszonális, transzperszonális, szocio-ökonómiai, társadalmi-kulturális tényezők, melyek egymással interakcióban vannak. A sporttehetség tehát nem egy állandó személyiségvonás, hanem több meghatározó tényező dinamikus összjátékaként formálódik. Így olyan dinamikus személyiségtényezőnek

tekinthetjük, melyet a külső és belső meghatározók állandóan változó interakciója folyamatosan alakít.

A hazai (például Budavári, 2007; Lénárt, 2002; Oláh, 2005) és a nemzetközi (például Aidman - Schofield, 2004; Reilly – Williams - Richardson, 2003; Williams - Krane, 2001) szakirodalom áttekintése megerősítette számunkra, hogy az önbecsülés és önbizalom, a szorongás és stressz-kezelés, a személyiség megküzdési mechanizmusai, a figyelem és koncentráció, az intelligencia, továbbá a családi tényezők, a csapattársak, illetve az edzők szerepe egyaránt fontos, további tanulmányozásra érdemes tényezők a labdarúgó tehetség kibontakoztatásának szempontjából.

2. AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK VÁZOLÁSA

Értekezésünkben a fenti intra- és interperszonális tényezőknek a labdarúgó tehetség kibontakoztatására kifejtett hatását vizsgáltuk a Magyar Labdarúgó Szövetség I. osztályú Férfi Ifjúsági és Serdülő nagypályás labdarúgó bajnokságaiban résztvevő labdarúgók és edzőik körében. A vizsgálatokban összesen öt klub, 22 csapatának 425 játékosa és 21 edzője vett részt. Területi elhelyezkedés szerint két fővárosi és három vidéki klubot vontunk be a kutatásba.

A vizsgálatok során a játékosok egy Sportolói háttérkérdőívet, egy Tennessee énkép skálát, egy Játékosárs értékelő kérdőívet, egy Pszichológiai Immunrendszer Kérdőívet (PIK), egy Sportolói Megküzdés Kérdőívet (ACSI-28) és egy Nehezített Raven (Advanced Progressive Matrices) intelligenciatesztet töltöttek ki minden csapatnál ugyanebben a sorrendben. Az edzőket egy külön ehhez a kutatáshoz kialakított Edzői kérdőív kitöltésére kértük fel.

- A Sportolói háttérkérdőívet a sporttehetség kibontakoztatását befolyásoló családi tényezők feltérképezésének érdekében alakítottuk ki.
- A Tennessee énkép skálával a játékosoknak a különböző intra- és interperszonális dimenziók (Testkép, Morális énkép, Individuális énkép, Társas énkép, Családi énkép) mentén történő önjellemzését vizsgáltuk.
- A Játékosárs kérdőívet a sportolók tehetségvéleményeinek, illetve társjellemzésének számbavételéhez alakítottuk ki.

- A Pszichológiai Immunrendszer Kérdőív (PIK) segítségével a labdarúgók pszichológiai immunrendszerének fejlettségét, hatékonyságát vizsgáltuk, vagyis hogy milyen képességeik vannak a stresszel való megküzdésben.
- A sport-specifikus Sportolói Megküzdés Kérdőívvel (ACSI-28) a játékosok sporthelyzetekben mutatott jellemzőit vizsgáltuk. Köztük az Önbizalmat és teljesítménymotivációt, a Szorongásmentességet és a Koncentrációt.
- Az Edzői kérdőívet a szakemberek tehetségvéleményeinek, illetve a játékosaik jellemzésének számbavételéhez alakítottuk ki.

A statisztikai számításokat SPSS programmal végeztük. A feldolgozás során kialakítottunk egy olyan rangsort, mely a játékosok tehetségét leginkább leképezheti. Az összesített rangsort három komponensből állítottuk össze főkomponens analízissel:

1. Az edzőknek a játékosok tehetségéről felállított rangsorából (edzői rangsor)
2. A csapattársaknak a játékosok tehetségéről felállított rangsorából (játékosrangsor)
3. Abból, hogy a játékosok „kiknek jósnak nagy jövőt”

Mivel ezen összesített rangsor ordinális változónak tekinthető, továbbiakban nem korreláció jellegű összefüggések feltárásában gondolkodtunk, hanem az általunk tanulmányozott 48 pszichológiai változó stepwise diszkriminancia analízisével azt kerestük, mi az a csoportosítás, mely alapján különbséget tehetünk a játékosok között tehetségük alapján. Végül a legcélszerűbb megoldásnak első lépésben a tehetség rangsor kettéválasztását találtuk, így kialakítva egy tehetségesnek és egy kevésbé tehetségesnek véleményezett csoportot. További vizsgálódásaink arra engedtek következtetni, hogy a rangsor első felében lévő játékosok között is jellemző eltéréseket fogunk találni a különböző pszichológiai jellemzők mentén. Ezért második lépésben újabb statisztikai elemzések segítségével a tehetségesebbnek tartottakat további négy csoportra osztottuk, ezzel elkülönítettük a teljes mintából a legtehetségesebbnek tartott 12,5%-ot (a tehetségesebbnek tartottak 1. csoportja). A hipotézisek vizsgálatánál így azzal kapcsolatban, hogy kiket tartanak az edzők és csapattársak tehetségesebbnek, beszélhettünk egy enyhébb feltételről (amikor a játékosok legjobb ötven százalékát viszonyítjuk a leggyengébb ötven százalékához), illetve egy szigorúbb feltételről (amikor a legjobb ötven százalék felső 25%-át – tehát a legkiválóbbakat - viszonyítjuk a maradék 75%-ához).

3. AZ EREDMÉNYEK TÉZISSZERŰ FELSOROLÁSA

3.1. A sporttehetség integratív szemlélete

A kapott eredmények azáltal támogathatják a sporttehetség integrált, több szintű megközelítésének szükségszerűségét, hogy objektíven rámutatnak arra, hogy a fizikai adottságokon, képességeken túl milyen sok különböző szintű pszichológiai és családi tényező egyidejű megléte lehet szükséges a tehetség kibontakoztatásához. Az enyhébb feltételnél a játékosok csoportjait független mintás t-próbával összehasonlítva a 48 vizsgált változó közül 27 esetben szignifikáns eltérést találtunk közöttük. Tehát a tehetséggrangsor első felében és a második felében helyet foglaló játékosok pszichológiai szempontból jelentősen különböznek egymástól. A tehetségesebbeknek véleményezettek mind a 27 változóban kedvezőbb értékeket mutattak társaiknál. Szigorúbb feltétel esetén a tehetségesebbnek tartottak négy csoportja közötti különbségek feltárására egyszempontos varianciaanalízist (majd ezen belül kontraszt vizsgálatot) végeztünk. Eredményeink szerint a legkiválóbbak (a tehetségesebbnek jelöltek 1. csoportja) az alábbi 11 dimenzióban különböztek szignifikánsan a többiektől (1. táblázat):

A változó neve	Szignifikancia
Csúcsteljesítmény téthelyzetben	0,009
Koncentráció	0,017
Szorongásmentesség	0,001
Rugalmasság, kihívásvállalás	0,019
Énhatékonyság-érzés	0,024
Szociális alkotóképesség	0,016
Testkép	0,027
Morális énkép	0,046
Individuális énkép	0,025
Szociális énkép	0,018
Teljes énkép	0,013

1. táblázat: A legkiválóbbak különbsége a tehetségesebbnek tartottak többi csoportjától

Az adatok alapján elmondhatjuk, hogy még szigorúbb feltételnél is találtunk kognitív (például Koncentráció), affektív (például Szorongásmentesség), fizikummal kapcsolatos

(Testkép), továbbá interperszonális tényezőkre vonatkozó (Szociális alkotó képesség, Szociális énkép) jellemzőket, melyekben a tehetségesebbnek véleményezett játékosok kedvezőbb képet nyújtanak.

Vizsgálatunk eredményei összhangban vannak a labdarúgók és edzőik tehetségkonceptióival is, miszerint a labdarúgó tehetség kiteljesítéséhez, a sikeres futballista karrierhez elengedhetetlenül fontosak a megfelelő pszichológiai készségek. Úgy tűnik, ahhoz, hogy valaki a mai (magyar) labdarúgásban magas szintre jusson, sok, a testi képességeken túlmutató tényező megfelelő színvonalú megléte is szükséges. Vannak a sporttehetség kibontakoztatásának olyan feltételei (például a kedvező családi háttér, a jó nivójú intelligencia) melyek nagyban segíthetik a magas színvonal elérését, és vannak olyan tényezők, melynek hiányában kicsi az esélye a kiválóság elérésének (például a személyiség hatékony megküzdési mechanizmusai, a koncentráció képessége, a szorongás megfelelő kezelése, vagy az általános önbecsülés és önbizalom).

3.2. Az intraperszonális tényezők szerepe a labdarúgó tehetség kibontakoztatásában

Az eredmények megerősítik az intraperszonális tényezők kiemelkedő fontosságát a sporttehetség kibontakoztatásában. Enyhébb feltételnél a tehetségesebbnek véleményezett játékosok a kevésbé tehetségeseeknek tartottaktól az alábbi szignifikáns különbségeket mutatták:

- az énkép minden dimenziójában, így az egyéni (Testkép, Morális énkép, Individuális énkép) és a társas (Családi énkép, Szociális énkép) jellemzőkben egyaránt kedvezőbben értékelték magukat;
- a teljesítményhelyzet okozta Szorongás kezelésének terén pozitívabban látták önmagukat;
- Figyelmi és Koncentrációs jellemzőiket jobbnak ítélték;
- Sport-specifikus önbizalmuk és teljesítménymotivációjuk magasabb volt;
- személyiségük megküzdési kapacitása kilenc tényezőiben erősebbnek mutatkozott (Pozitív gondolkodás, Koherencia érzék, Öntisztelet, Növekedésérzés, Rugalmasság - kihívásvállalás, Énhatékonyság-érzés, Szociális alkotóképesség, Szinkronképesség, Kitartásképesség);
- a Nehezített Raven intelligenciatesztben jobb teljesítményt értek el.

Szigorúbb feltételnél bizonyos területeken a legkiválóbbak még a tehetségesebbek többi csoportjánál is kedvezőbb képet nyújtottak. Úgy ítélték, hogy:

- a téthelyzet nyújtotta kihívások ösztönzőbben hatnak rájuk, ilyenkor magasabb teljesítményre képesek;
- a verseny és edzéshelyzetekben jobban képesek a feladatra koncentrálni, és kiszűrni a zavaró tényezőket;
- kevésbé rontja a teljesítményüket a körülmények miatti aggodalom;
- rugalmasabbak, jobban nyitottak az újdonságra a kihívások vállalására;
- szilárdabban meg vannak meggyőződve arról, hogy képesek azokat a viselkedéseket végrehajtani, amelyekkel az általuk kitűzött célokat megvalósíthatják;
- mások inkább követik őket önként a közös tevékenységekben, a közös célok megvalósításában;
- testi jellemzőikkel elégedettebbek;
- morális, erkölcsi jellemzőik pozitívabbak;
- általános önbecsülésük és önbizalmuk magasabb;
- kortársi kapcsolataik kedvezőbbek.

Az elemzések nyomán a tehetség kibontakoztatását befolyásoló intraperszonális tényezők közül a legnyomatékosabban a szorongáskezelés, az önbizalom, önbecsülés, a koncentráció, illetve a társas készségek hangsúlyozódtak. E jelentős tényezők a hipotézisvizsgálatok során visszatérően együtt vagy egymással kapcsolatban tűntek fel. A kapott adatok ezáltal támogatják a rendszerszemléletű modellt, mely szerint az egyes tényezők egymással kölcsönhatásban fejtik ki hatásukat a sporttehetség kibontakoztatására.

3.3. Az interperszonális tényezők szerepe a labdarúgó tehetség kibontakoztatásában

Az interperszonális tehetség-meghatározók közül következtetéseink szerint a családi tényezők leginkább a labdarúgó tehetség kibontakoztatásához szükséges háttér biztosításában játszanak szerepet. Enyhébb feltételnél a tehetségesebbek szignifikánsan magasabbnak értékelték a család érzelmi támogatását, anyagi támogatását, illetve segítségét a mérkőzésekre való eljutásban. Továbbá szignifikánsan nagyobb mértékűnek vélték úgy, hogy édesanyjuk sikeresebbnek tartja őket, illetve, hogy mindkét szülő jobban hisz abban, hogy céljaikat képesek lesznek majd elérni. Szigorúbb feltételnél a családi szempontok alapján már nem

találtunk szignifikáns különbséget a tehetségesebbek csoportjai között. A kapott adatok alapján a család egyrészt anyagi, érzelmi és konkrét támogatást nyújt a labdarúgóknak, amely ahhoz kell, hogy egyáltalán bent maradjanak a labdarúgás rendszerében, s eljuthassanak az első osztályú szintig. Másrészt megalapozza a személyiségi háttér is (jelentős szerepet játszik például a sportoló önbizalmának, sikerben való hitének alakulásában). Fentiek alapján érdemes figyelembe vennünk, hogy azok a sportolók, akiknek nem áll támogató családi háttér a háta mögött, hátránnyal indulnak a tehetség kibontakoztatásában. Ennek kompenzálására megfontolandó lenne olyan programok kialakítása, melyek már a kezdeti évektől fogva pártfogolják a hátrányosabb helyzetű labdarúgó tehetségigéreteket.

A csapattársak hatása a sportolói karriernek ebben a fázisában direktbbnek tűnik a játékosok jelenbeli fejlődésére nézve. A társas szempontok erős hatásúnak mutatkoznak a tehetségkibontakoztatás szempontjából. A kapott adatok alapján a játékosok társai meglehetősen jól érzékelik egymás intraperszonális jellemzőit. Az, hogy a társak kiket tartanak a legnépszerűbbeknek, a legjobb csapatjátékosoknak, a legnagyobb önbizalmúaknak, illetve a legszorogóbbaknak a mérkőzések előtt, összhangot mutatott a játékosok önjellemzésével. Feltehetően a kortársi vélemények és az önértékelés befolyásolják egymást (például, ha valakit „leírnak”, mert túl bizonytalan, az a játékos még bizonytalanabbá válhat magában, s nehezen tud teljesíteni, vagy ha valakinek folyton pozitívan jeleznek vissza, annak az önbizalma további szárnyakat kaphat). A tehetségvélemények erős összefüggést mutatnak a csapaton belüli népszerűséggel, illetve a társas készségekkel. Spearman-féle rangkorreláció számítás alapján az összesített tehetségrangsorban elfoglalt hely és a csapaton belüli népszerűség között a korreláció $-0,585$ (0,01 szignifikancia szintnél), míg az összesített rangsor és a között, hogy kiket jelölnek a legjobb csapatjátékosnak a korreláció $-0,729$ (0,01 szignifikancia szintnél). A legtehetségesebb játékosokat elég nagy valószínűséggel a legnépszerűbbek, illetve a legjobb csapatjátékosok közé sorolják a csapatban, továbbá a legtehetségesebbek általában véve kedvezőbbnek érzik társas helyzetüket és viszonyaikat (Szociális énképük szignifikánsan magasabb). Ez igen pozitív hatással lehet motivációjukra, s inspirálóan hathat további fejlődésükre.

Az önjellemzések és a társjellemzések eredményeinek a hipotézisek vizsgálatánál tapasztalt összhangja egyben arra is utal, hogy a labdarúgók ösztönösen, hitelesen jellemezték magukat a pszichológiai vizsgálati eljárások kitöltésekor. Ez utóbbi állítást megerősíti az a tény is, hogy a Tennessee énkép skála önkritika mutatója a tehetségesebbek és a kevésbé tehetségesek egyetlen statisztikai összehasonlításánál sem mutatott szignifikáns különbséget.

3.4. A pszichológiai vizsgálóeljárások szerepe a labdarúgó tehetség azonosításában

A pszichodiagnosztikai eljárásoknak a labdarúgó tehetség azonosításában való alkalmazhatóságát stepwise diszkriminancia analízis segítségével vizsgáltuk. A minta megfelezése esetén azt találtuk, hogy a sport-specifikus önbizalom és teljesítménymotiváció, az én-hatékonyságérzés (mint a személyiség megküzdési kapacitásának dimenziója), illetve az intelligencia teljesítmény (mint kognitív összetevő) alapján számított csoportba sorolás 61%-ban megegyezik a tényleges (a társak és az edző ítélete alapján definiált) csoportba sorolással. Tehát akiket a pszichodiagnosztikai eljárások révén a tehetségesebbek közé tartozónak tippelünk, azok 61%-os valószínűséggel valójában oda is tartoznak. Ahogy azonban a tehetségesebbek egyre szűkebb sávját próbáltuk elkülöníteni a kevésbé tehetségeseektől pusztán pszichológiai eszközökkel, annál kisebb hatékonysággal tudtuk előrejelezni a tehetséges csoportba való tartozás valószínűségét. A kapott adatok alapján elmondhatjuk, hogy az alkalmazott pszichológiai vizsgálóeljárások alkalmasak arra, hogy bizonyos mértékig elkülönítsék a tehetségesnek, illetve kevésbé tehetségesnek véleményezett labdarúgókat egymástól, ugyanakkor önmagukban véve ezek nem alkalmasak arra, hogy azonosítsák a kiemelkedőnek tartott labdarúgó tehetségeket. Ez érthető is, hiszen a kiemelkedő tehetség realizálódásában a lélektani jellemzők mellett számos más nagy jelentőségű faktor is szerepet játszik. Gondoljunk csak a testalkati adottságokra, a fiziológiai adottságokra vagy a labdaérezékre.

Összességében véve tehát elmondhatjuk, hogy a pszichológiai eljárások segíthetik a labdarúgó tehetség azonosítását, de önmagukban véve nem alkalmasak arra. Mi a labdarúgó tehetség pszichodiagnosztikájával kapcsolatban a fejlesztésbe ágyazott diagnosztizálás elvét, illetve a diagnosztikus eljárások kombinált alkalmazását tartjuk célravezetőnek. A fejlesztésbe ágyazott diagnosztizálás azt takarja, hogy a pszichológiai felmérést célszerű a fejlesztési folyamat több pontján alkalmazni, az eredményeket pedig közvetlenül felhasználni a fejlesztési folyamatban. Ilyenkor a pszichológiai felmérés elsősorban nem az előrejelzést szolgálja, hanem az állapotfelmérést. A diagnosztikus eljárások kombinált alkalmazása pedig a különböző pszichológiai mérőeljárások, a fizikai felmérések, illetve a mérkőzés és edzés helyzetben való megfigyelés együttes alkalmazását jeleti.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Aidman, E. - Schofield, G. (2004): Personality and individual differences in sport. In: Morris, T - Summers, J: Sport Psychology, Theory, Applications and Issues, John Wiley and Sons, Brisbane, Australia. 22-47.

Budavári Ágota (2007): Sportszpszichológia. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest.

Czeizel Endre (2004): Sors és tehetség. Urbis Könyvkiadó, Budapest.

Gagné, F. (1999): My convictions about the nature of abilities, gifts and talents. In: Journal for the Education of the Gifted. Vol. 22, no. 2. 109-136.

Lénárt Ágota (2002): Téthelyzetben. Sportpszichológiáról edzőknek és versenyzőknek. Országos Sportegészségügyi Intézet, Budapest.

Nagykálldi Csaba (2002): A sportpszichológia alkalmazási területei hazánkban és külföldön. In: Lénárt Ágota (szerk.): Téthelyzetben. Sportpszichológiáról edzőknek és versenyzőknek. Országos Sportegészségügyi Intézet, Budapest. 11-20.

Oláh Attila (2005): Érzelmek, megküzdés és optimális élmény. Belső világunk megismerésének módszerei. Trefort Kiadó, Budapest.

Reilly, T. - Williams, M. A. - Richardson, D. (2003): Identifying talented players. In: Reilly, T - Williams, M. A. (eds.): Science and soccer. 2nd ed. Routledge, London.

Vincze Géza (2008): Az 1989-90-es politikai rendszerváltás hatása a labdarúgó utánpótlás-nevelésre. Doktori értekezés. Semmelweis Egyetem, Nevelés- és Sporttudományi Doktori Iskola.

Williams, J. M. - Krane, V. (2001): Psychological Characteristic of Peak Performance. In: Williams, J. M. (eds.): Applied Sport Psychology, Personal Growth to Peak Performance. Mayfield Publishing Company, Mountain View, California. 162-178.

Internetes hivatkozás:

Internet 1: <http://www.szazadveg.hu/kiado/szveg/szegedi34.pdf>

A SZERZŐNEK AZ ÉRTEKEZÉS TÁRGYÁBÓL MEGJELENT PUBLIKÁCIÓI

Orosz Róbert (2000): Alszemélyiségek megjelenése a pszichoterápiában. *Pediáter*, X.évf., 3.szám 238-241. o.

Orosz, Robert (2001): The Role of exploration and exploitation of Abilities in Child Psychiatry. In: Balogh Laszlo-Tóth Laszlo (eds.): *Gifted Development at Schools: Research and Practice*. Debrecen: University of Debrecen, Department of Educational Psychology. 221-224.

Orosz Róbert (2005): Harcművészet és sportpszichológia. Fizikai tréning és mentális tréning. *Taekwondo magazin*. II.évf., 1.szám 4-5. o.

Orosz Róbert (2008): Néhány gondolat a sporttehetség fejlesztése kapcsán. In: Mező Ferenc – Mező Katalin (szerk.): *Tehetség határok nélkül*. Kocka Kör. Debrecen. 27-32.

Orosz Róbert (2008): Komplex sporttehetség fejlesztő pszichológiai programok. In: Mező Ferenc – Mező Katalin (szerk.): *Tehetség határok nélkül*. Kocka Kör. Debrecen. 33-41.

Orosz, Robert – Kerekes, Noemi (2008): Complex Psychological Programs Developing Sport-Giftedness. In: Mező, Ferenc – Péter-Szarka, Szilvia (eds.): *Psychological Aspects of Gifted Education*. Department of Educational Psychology (University of Debrecen, Hungary) and Kocka Kör. Debrecen. 78-84. o.

Orosz, Robert – Kerekes, Noemi (2008): Beyond Physical Developing. Sport-Talent Developing from Psychological Aspects. In: Mező, Ferenc – Péter-Szarka, Szilvia (eds.): *Psychological Aspects of Gifted Education*. Department of Educational Psychology (University of Debrecen, Hungary) and Kocka Kör. Debrecen. 85-89. o.

Orosz Róbert – Bíró Zsolt (2009): A tehetségkonceptiók szerepe a sporttehetség fejlesztésében. In: Varjú Ptrebic Tatjana - Vida János (szerk.): *III. Tehetségnap. A tehetségek szolgálatában I. Nemzetközi Tehetséggondozó Konferencia, Magyarakanizsa, Konferenciakötet*. Bolyai Farkas Alapítvány a Magyarul Tanuló Tehetségekért, Zenta. 125-132.

KONFERENCIA ELŐADÁSOK

Orosz Róbert – Vizi Tímea (2002): A tanulás motiválásának pszichológiai tényezői. Előadás a Magyar Pszichológiai Társaság XV. Nagygyűlésén, Szeged.

Orosz, Robert (2002): The manifestation of talent in games improving personality. The 8th Conference of the European Council for High Ability (ECHA), Rhodes.

Orosz Róbert (2003): Rendszerszemléletű megközelítés a sporttehetség fejlesztésében. Előadás a III. Országos Neveléstudományi Konferencián. Budapest.

Orosz Róbert (2005): Fejleszthetők-e a belső erők? Egy sporttehetséget fejlesztő pszichológiai program bemutatása. Előadás az V. Országos Neveléstudományi Konferencián. Budapest.

Orosz, Robert – Szabó, Gabriella – Mező, Ferenc – Péter-Szarka, Szilvia (2008): *Competere Training. A Complex Sport-Talent Development Program for Young Sportsmen.* Paper presented at the 16 th International Interdisciplinary Symposium. Ecology, Sport, Physical Activities and Health of Youth. Novi Sad.

Orosz Róbert (2009): Tehetség és lelki egészségvédelem. Előadás a II. Miskolci „Taní-tani” Konferencián.